АСОЦІАЦІЯ ЗІ ЗМІЦНЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА (ROLE)

Кому: пану Євгену Захарову,
директору Харківської
правозахисної групи

Адреса: вул. Іванова, 27, кв. 4
м. Харків, 61002, Україна

Ел. пошта: zakharove@gmail.com

23 вересня 2026 року

Шановний пане Євгене,

10 вересня 2026 року Харківська правозахисна група (ХПГ) звернулася до Асоціації зі зміцнення верховенства права (Rule of Law Empowerment Association, ROLE) з проханням здійснити незалежну експертну оцінку правового аналізу під назвою *"Висновок експертів у галузі права для Вищого антикорупційного суду у справі щодо кримінального розслідування та обвинувачення Юлії Тимошенко"*, підготовленого паном Йонко Грозевим і паном Арменом Арутюняном, колишніми суддями Європейського суду з прав людини, та надати незалежну оцінку Асоціацією наведених у ньому висновків стосовно кримінального провадження № 42025000000001123, яке було розпочато щодо пані Юлії Тимошенко.

У своєму зверненні ХПГ пояснила, що в межах моніторингу дотримання прав людини у кримінальному провадженні щодо пані Юлії Тимошенко, народного депутата України та голови депутатської фракції політичної партії "Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина", ХПГ доручила здійснити виключно правовий аналіз матеріалів досудового розслідування та висунутого пані Тимошенко обвинувачення. Зазначений висновок експертів у галузі права під назвою *"Висновок експертів у галузі права для Вищого антикорупційного суду у справі щодо кримінального розслідування та обвинувачення Юлії Тимошенко"* було надано ROLE того самого дня.

У період з 10 по 21 вересня 2026 року Асоціація ROLE здійснила запитувану незалежну експертну оцінку. За результатами незалежного дослідження правової аргументації та джерел, на які спирається вищезазначений висновок експертів у галузі права, експертна оцінка підтримує основні висновки, яких дійшли автори, і вважає їх належним чином обґрунтованими застосовними стандартами Європейської конвенції з прав людини та прецедентною практикою Європейського суду з прав людини, а також достатньою мірою підкріпленими фактичними обставинами, викладеними в юридичному висновку.

З повагою

[підпис]

Анна Маралян
Голова
Асоціація зі зміцнення верховенства права (ROLE)

Додаток: Незалежна експертна оцінка Висновку експертів у галузі права для Вищого антикорупційного суду у справі щодо кримінального розслідування та обвинувачення Юлії Тимошенко

Адреса: 9 rond-point de l'Esplanade, 67000 Strasbourg, France (м. Страсбург, Франція)	Ел. пошта: info@role-ngo.fr Тел.: +33652122793

НЕЗАЛЕЖНА ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТІВ У ГАЛУЗІ ПРАВА ДЛЯ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ У СПРАВІ ЩОДО КРИМІНАЛЬНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОБВИНУВАЧЕННЯ ЮЛІЇ ТИМОШЕНКО

I. Предмет і мета експертної оцінки

До Асоціації зі зміцнення верховенства права (ROLE) надійшло звернення з проханням здійснити незалежну експертну оцінку правового аналізу під назвою *"Висновок експертів у галузі права для Вищого антикорупційного суду у справі щодо кримінального розслідування та обвинувачення Юлії Тимошенко"*, підготовленого паном Йонко Грозевим і паном Арменом Арутюняном (далі – "Висновок експертів у галузі права").

Мета цієї експертної оцінки полягає не в тому, щоб замінити позицію авторів окремим фактичним чи юридичним висновком. Натомість її мета – оцінити, чи правильно Висновок експертів у галузі права визначає та застосовує відповідні принципи Європейської конвенції з прав людини (далі – "Конвенція" або "ЄКПЛ") і прецедентної практики Європейського суду з прав людини (далі – "Суд" або "ЄСПЛ"), а також чи достатньо його висновки підкріплені фактичними матеріалами, описаними у Висновку експертів у галузі права.

Висновок експертів у галузі права прямо визнає, що національне провадження перебуває на попередньому етапі і що справедливість кримінального провадження відповідно до статті 6 зрештою має оцінюватися в цілому. Тому в ньому не стверджується, що порушення Конвенції вже відбулося, а визначаються недоліки, які, якщо їх не буде виправлено в ході національного провадження, можуть призвести до порушень Конвенції. Це є належною та юридично обґрунтованою відправною точкою.

На підставі розглянутих матеріалів ми вважаємо, що Висновок експертів у галузі права визначає основні питання за Конвенцією, які виникають у зв'язку з розслідуванням, а саме: (i) обмеження доступу до доказів; (ii) обмеження допиту свідків сторони обвинувачення; (iii) можлива поліцейська провокація або провокація злочину; та (iv) імовірна прихована мета, що лежить в основі розслідування та кримінального переслідування. Ці питання тісно взаємопов'язані, і їх доречно розглядати разом, а не як цілком окремі питання.

II. Загальна оцінка

Висновок експертів у галузі права є юридично обґрунтованим у визначенні та застосуванні відповідних принципів Конвенції. Його основне занепокоєння – що поєднання обмежень допиту ключових свідків та обмежень доступу до первинного запису може істотно послабити здатність сторони захисту оспорювати позицію сторони обвинувачення і викликати занепокоєння щодо наявності прихованих намірів при обмеженні прав обвинуваченої – добре підкріплене прецедентною практикою Суду.

Це особливо важливо, оскільки Конвенція не встановлює загального режиму регулювання допустимості доказів у національному кримінальному провадженні. Натомість завдання Суду полягає в тому, щоб визначити, чи було провадження в цілому справедливим, зокрема з огляду на спосіб, у який докази було отримано, розкрито, оспорено та використано. Чинна прецедентна практика Суду прямо визначає як релевантні такі чинники: чи мав обвинувачений можливість оспорити справжність доказів і заперечити проти їх використання в умовах, що забезпечують змагальність провадження та рівність сторін, достовірність доказів, спосіб, у який національні суди розглянули заперечення щодо них, а також чи були ці докази вирішальними для результату розгляду справи.

Фактичні обставини, описані у Висновку експертів у галузі права, роблять ці принципи особливо актуальними. Згідно з розглянутими матеріалами, сторона захисту отримала лише похідну копію запису, і їй не було надано ні повного запису, ні первинного матеріального носія. Незалежні експертні дослідження виявили технічні аномалії, які можуть викликати питання щодо безперервності та цілісності запису.

Значення цього питання посилюється очевидною доказовою роллю запису. У Висновку експертів у галузі права аудіозапис описано як ключовий доказ на підтвердження обвинувачення, а показання свідків Мазура і Олійника – як важливі для встановлення фактичного контексту цього запису.

За таких обставин питання полягає не просто в тому, чи було стороні захисту надано "певний" доступ до доказів. Суттєве питання полягає в тому, чи мала сторона захисту реальну та практичну можливість перевірити справжність, цілісність, достовірність і доказове значення матеріалів, на які спирається сторона обвинувачення. Такий підхід відповідає усталеній судовій практиці Суду щодо статті 6.

III. Доступ до доказів і право оскаржувати їхню достовірність

Висновок експертів у галузі права правильно спирається на принципи змагальності провадження та рівності сторін, розглядаючи питання доступу сторони захисту до доказів. На доповнення до аналізу, викладеного у Висновку експертів у галузі права, слід зазначити, що Суд неодноразово наголошував, що обвинувачений повинен мати можливість оспорити справжність доказів і заперечити проти їх використання в умовах, за яких дотримано змагальність провадження та рівність сторін (справа *"Юксель Ялчинкая проти Туреччини" (Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye)* [ВП], заява № 15669/20). Суд також надає значення тому, чи були докази вирішальними для результату провадження.

Це особливо актуально щодо аудіозапису в даній справі. Згідно з Висновком експертів у галузі права, стороні захисту було відмовлено в доступі до повного запису та первинного матеріального носія запису, і зрештою їй було надано лише похідну копію. Тому технічні дослідження сторони захисту проводилися на матеріалах, наданих стороною обвинувачення. У Висновку експертів у галузі права також зазначено, що незалежні експертні дослідження виявили аномалії, які можуть бути несумісними з безперервним первинним записом і потенційно вказувати на перестановку фрагментів або монтаж.

Оспорювання доказу стороною захисту не обов'язково вимагає від неї доведення того, що запис було змінено. На процесуальному етапі достатньо, щоб сторона захисту навела конкретні причини, з яких доступ до первинних матеріалів може бути необхідним для перевірки справжності, безперервності, цілісності або контексту.

Тому значення справи *"Юксель Ялчинкая проти Туреччини"* [ВП] є суттєвим, хоча фактичні обставини тієї справи не слід вважати ідентичними обставинам цієї справи. Велика палата постановила в контексті електронних доказів, що доступ до похідних або аналітичних матеріалів не обов'язково може замінити доступ до первинних матеріалів, якщо ці первинні матеріали можуть містити інформацію, здатну поставити під сумнів допустимість, достовірність або доказову силу доказів. Суд також наголосив на необхідності процесуальних гарантій, які дають стороні захисту змогу реально перевірити достовірність і доказову цінність матеріалів.

Можна стверджувати, що ця справа порушує аналогічне процесуальне питання: якщо первинний запис недоступний для сторони захисту, тоді як сторона обвинувачення спирається на його похідну версію як на центральний доказ, здатність сторони захисту провести незалежну оцінку доказів істотно обмежена.

Отже, для дотримання стандартів, встановлених Судом, необхідно провести дослідження повного первинного запису або в інший спосіб забезпечити рівноцінну та ефективну процедуру, за допомогою якої можна незалежно перевірити його справжність, повноту, цілісність і доказову цінність.

Це особливо важливо, якщо сторона захисту висловила конкретні технічні застереження.

Підхід Суду також чітко показує, що це питання не можна вирішити лише посиланням на те, що сам національний суд має доступ до первинних доказів. Суттєве питання полягає в тому, чи було стороні захисту надано реальну можливість оспорити докази і чи існують належні урівноважувальні гарантії.

IV. Значення запису як потенційно вирішального доказу

Висновок експертів у галузі права є переконливим у визначенні запису та показань Мазура і Олійника як центральних елементів позиції сторони обвинувачення.

Якщо під час кримінального провадження аудіозапис і показання свідків Мазура і Олійника становитимуть єдиний, вирішальний або інший вагомий доказ на підтвердження обвинувачення, обмеження, накладені на можливість сторони захисту допитати свідків і перевірити цілісність та достовірність запису, вимагатимуть особливо ретельної перевірки та належних урівноважувальних гарантій.

Що більша доказова вага надається матеріалам, які сторона захисту не може ефективно дослідити чи оспорити, то важливіше забезпечити процесуальні гарантії, здатні зберегти загальну справедливість провадження.

V. Анонімні свідки та ефективний перехресний допит

У Висновку експертів у галузі права слушно визначено анонімність свідків Мазура і Олійника як окреме, але тісно пов’язане питання.

Суд визнає, що захист свідків за належних обставин може виправдовувати обмеження щодо розкриття особи свідка. Однак такі обмеження потребують відповідних та достатніх підстав і повинні супроводжуватися гарантіями, здатними забезпечити справедливість провадження в цілому.

У цій справі у Висновку експертів у галузі права визначено кілька обставин, які потребують ретельного дослідження: загальний характер наведених підстав для збереження анонімності; той факт, що сторона захисту заявляє про

встановлення особи Мазура; центральну доказову роль, яку відводять його показанням; а також значення його показань для питання провокації злочину.

Слід особливо підкреслити, що особа свідка має значення не лише в абстрактному сенсі. Це може безпосередньо впливати на можливість сторони захисту з'ясувати:

- стосунки свідка з обвинуваченим;
- політичну чи іншу приналежність свідка;
- можливі мотиви чи стимули для співпраці з органами досудового розслідування;
- можливий тиск, що чинився на свідка;
- джерело обізнаності свідка;
- суперечності між різними показаннями свідка; та
- роль і мотиви свідка в ініціюванні негласної слідчої дії.

Ці питання видаються особливо важливими в цій справі, оскільки саме у Висновку експертів у галузі права поведінку та мотиви Мазура і Олійника визначено як центральні для аналізу провокації злочину.

Прецедентна практика Суду вимагає від національного суду конкретно дослідити обґрунтування анонімності та розглянути, чи існують належні урівноважувальні гарантії. Що більшою є доказова вага показань, які сторона захисту не може належним чином перевірити, то ретельнішими мають бути гарантії.

VI. Провокація злочину

У Висновку експертів у галузі права правильно визначено двоетапну методологію Суду щодо провокації злочину: матеріальний критерій провокації та процесуальний критерій провокації. Суд неодноразово розмежовував законне розслідування під прикриттям і поліцейську провокацію та наголошував, що заходи під прикриттям можуть застосовуватися для розслідування злочинів, однак органи влади не повинні створювати правопорушення там, де його інакше не було б вчинено.

Отже, центральне фактичне питання в цій справі слушно визначено як питання про те, чи органи влади – безпосередньо або через осіб, які діяли за їхніми вказівками чи під їхнім контролем, – діяли переважно пасивним чином, чи, навпаки, чинили на обвинувачену такий вплив, що спровокували вчинення правопорушення. Це потребує ретельного дослідження подій, що передували негласній слідчій дії, а не лише змісту самої записаної зустрічі.

У Висновку експертів у галузі права також правильно надано значення питанню про те, чи є докази попередньої злочинної діяльності незалежними від негласної слідчої дії.

Отже, наявні матеріали видаються достатніми, щоб вимагати повного судового дослідження твердження про провокацію, зокрема розкриття та дослідження відповідних доказів.

VII. Стаття 18: правова основа та оцінка доказів

У Висновку експертів у галузі права правильно визначено статтю 18 як потенційно релевантну для цієї справи і доречно використано справу *"Мерабішвілі проти Грузії" (Merabishvili v. Georgia)* [ВП] щодо критерію переважної мети.

Суд установив у справі *"Мерабішвілі"*, що обмеження може переслідувати законну мету, передбачену Конвенцією, і водночас порушувати статтю 18, якщо головною була прихована мета.

Отже, статтю 18 порушено, якщо законна мета, на яку посилаються органи влади, слугує лише приводом, що дає їм змогу переслідувати приховану ціль, яка є справжньою й головною причиною оскаржуваного заходу.

Визначаючи, чи була прихована мета головною, Суд бере до уваги низку чинників. До них належить те, чи надавали органи влади особливого значення заходам, спрямованим проти конкретної особи чи групи, і чи є оскаржувані заходи частиною схеми зловживання владою з боку Держави-відповідача (справа *"Азізов і Новрузлу проти Азербайджану" (Azizov and Novruzlu v. Azerbaijan)*, заяви № 65583/13 та № 70106/13; справа *"Фонд боротьби з корупцією (ФБК) та інші проти Росії" (Anti-Corruption Foundation (FBK) and Others v. Russia)*, заяви № 13505/20 та 138 інших).

Схему зловживання владою можна довести двома способами. По-перше, можна показати, що запроваджені обмеження є частиною триваючої низки порушень, спрямованих особисто проти обвинуваченого (справа *"Навальний проти Росії" (Navalnyy v. Russia)* [ВП], заяви № 9580/12, № 36847/12, № 11252/13, № 12317/13 та № 43746/14). По-друге, навіть якщо обвинувачений, який є заявником у ЄСПЛ, посилається на одне провадження, ширший національний контекст може свідчити про те, що справа не є поодинокою, а становить частину ширшої практики, яка зачіпає значну кількість осіб, що належать до тієї самої категорії чи групи (справа *"Селагаттін Демірташ проти Туреччини (№ 2)" (Selahattin Demirtaş v. Turkey (no. 2))* [ВП], заява № 14305/17).

У Висновку експертів у галузі права обґрунтовано констатовано, що в цій справі на цьому етапі є підстави стверджувати не лише те, що втручання у права обвинуваченої за Конвенцією було

незаконним, а й те, що вжиті щодо неї заходи мали головну приховану мету у значенні статті 18 Конвенції.

На доповнення до Висновку експертів у галузі права пропонуємо, щоб національний суд розглянув цю справу з урахуванням можливої ширшої схеми проваджень в Україні проти осіб, які викривають імовірні порушення у сферах, що є політично чи в інший спосіб особливо чутливими для органів влади. У цьому контексті особливе значення може мати судове рішення Суду у справі *"Ситник проти України" (Sytnyk v. Ukraine)* (заява № 16497/20). У тій справі Суд констатував порушення статті 18, дійшовши висновку, що кримінальне переслідування заявника мало приховані наміри, а саме дискредитувати його особисто, а не досягти законної мети боротьби з корупцією. Суд надав значної ваги серйозним недолікам національного провадження і дійшов висновку, що його справжньою й головною причиною було не запобігання корупції на публічній службі, а особисті нападки на доброчесність пана Ситника. Так само у справі *"Логвинський проти України" (Logvynskyy v. Ukraine) та двох інших заявах* (заяви № 25382/20, № 32671/20 та № 41027/20), які наразі перебувають на розгляді Суду, заявник стверджує, що його піддали кримінальному переслідуванню після того, як він, будучи народним депутатом України, публічно викрив серйозні порушення прав адвокатів і виступав проти грубих порушень прав людини. Хоча ця справа досі перебуває на розгляді Суду і жодних висновків щодо її суті зробити не можна, вона, проте, свідчить про те, що твердження про політично вмотивоване кримінальне переслідування в Україні продовжують виникати.

Як елемент контекстуальної оцінки також варто зазначити, що Україна посідає третє місце серед держав-членів Ради Європи за кількістю судових рішень, у яких констатовано порушення статті 18 Конвенції, після Азербайджану та Туреччини. Хоча саме лише існування цих справ не підтверджує систематичної практики і не доводить наявності прихованої мети в цьому провадженні, така практика суду може бути частиною ширшого контексту, який розглядає національний суд.

Крім того, національним судам також пропонується дослідити, чи є підстави стверджувати, що обвинувачена стала індивідуальною мішенню через її політичну позицію щодо НАБУ і САП.

У Висновку експертів у галузі права також правильно зазначено, що статтю 18 можна розглядати разом зі статтею 6. Це важливо для оцінки того, чи переслідувало розслідування приховану мету, і тому потребує дослідження судом першої інстанції разом із прямими доказами щодо поведінки та мотивів слідчих та інших причетних осіб.

VIII. Відповідні контекстуальні докази за статтею 18

У Висновку експертів у галузі права обґрунтовано визначено контекстуальні елементи, які можуть належним чином враховуватися під час оцінки дотримання статті 18:

- політична позиція обвинуваченої;
- її опозиційність щодо НАБУ і САП;
- час проведення розслідування у зв'язку із законодавчими змінами щодо цих інституцій;
- обсяг, первинно визначений для розслідування;
- подальша зосередженість на обвинуваченій;
- стрімкий перехід від початку розслідування до негласної слідчої дії та обшуків;
- обшук у кабінеті іншого народного депутата України, залученого до парламентського контролю за діяльністю НАБУ і САП;
- стратегія публічної комунікації щодо розслідування; та
- оприлюднення фрагментів аудіозапису.

Ці обставини не слід розглядати як такі, що мають вирішальне значення окремо. Їхня релевантність випливає з їхнього сукупного доказового значення та з їхнього зв'язку із заявленою метою і перебігом розслідування.

Підхід Суду у справах щодо порушення статті 18 підтверджує, що під час оцінки можна брати до уваги загальну конфігурацію подій, а не окремі процесуальні рішення.

IX. Питання щодо статті 8

Ця незалежна експертна оцінка поділяє позицію Висновку експертів у галузі права про те, що законність стеження та обшуків, яка насамперед порушує питання в рамках статті 8, слід розглядати в окремому провадженні. Водночас важливо наголосити, що надання дозволу на стеження та обшуки і їх проведення можуть мати доказове значення для питань в рамках статті 6 і статті 18. Зокрема, підстави, на яких було отримано ухвалу про дозвіл на стеження за особою, можуть мати значення для питання про те, чи мали органи влади об'єктивні підозри до початку негласної слідчої дії. Так само обставини обшуку в кабінеті пана Власенка можуть мати значення для ширшої оцінки перебігу та мети розслідування.

Тому суд першої інстанції повинен розмежувати наступні питання:

1. чи відповідало стеження за особою або обшук вимогам статті 8;
2. чи є докази, отримані за допомогою цих заходів, допустимими згідно із законодавством України та стандартами, виробленими ЄСПЛ; та
3. про що свідчать обставини, пов'язані з цими заходами, щодо справедливості та мети кримінального провадження.

Ці питання пов'язані між собою, але вони є юридично відмінними.

X. Загальний висновок експертної оцінки

Висновок експертів у галузі права містить змістовну, послідовну та загалом добре обґрунтовану конвенційно-правову основу для розгляду питань, що виникають у провадженні проти пані Тимошенко. Незалежно проаналізувавши Висновок експертів у галузі права, ми вважаємо, що його основні правові висновки є правильними та належним чином підкріплені стандартами ЄКПЛ і прецедентною практикою Суду.

Зокрема, незалежна експертна оцінка підтримує оцінку, наведену у Висновку експертів у галузі права, згідно з якою сукупне значення обмежень, накладених на сторону захисту, потребує ретельної судової перевірки. Анонімність ключових свідків, обмеженість можливості провести їх перехресний допит та обмеження доступу до повного первинного аудіозапису не є лише окремими процесуальними питаннями. Їхня взаємодія може істотно вплинути на здатність сторони захисту спростовувати позицію сторони обвинувачення і тому зачіпає важливі вимоги змагальності провадження, рівності сторін і справедливості кримінального провадження в цілому.

У Висновку експертів у галузі права також обґрунтовано визначено питання провокації злочину як таке, що потребує повного судового дослідження. Центральні фактичні питання, зокрема наявність об'єктивних підозр до проведення негласної слідчої дії, походження та мотивація залучених осіб, їхні контакти з обвинуваченою до початку співпраці з НАБУ, характер будь-яких отриманих ними вказівок і поведінка під час негласної слідчої дії, мають безпосереднє значення з точки зору судової практики Суду щодо провокації злочину за матеріальним і процесуальним критеріями.

Аналіз дотримання статті 18 також порушує серйозне питання, яке має дослідити національний суд. Час і послідовність подій, заявлений обсяг первинного розслідування, подальша зосередженість розслідування, участь осіб, пов'язаних із правлячою більшістю, обшуки та публічне поширення фрагментів аудіозапису – усе це може становити відповідні контекстуальні докази. Проте їх слід оцінювати у сукупності та разом із прямими доказами щодо поведінки та мотивів слідчих та інших учасників. Саме лише існування цих обставин не слід розглядати як таке, що встановлює приховану мету.

Таким чином, Висновок експертів у галузі права містить послідовне та релевантне застосування стандартів Конвенції до питань, що виникають у провадженні, яке триває. Його основні висновки підкріплені застосовною судовою практикою ЄСПЛ і фактичним матеріалом, визначеним у Висновку експертів у галузі права. Зокрема, у ньому доречно закликано національний суд забезпечити, щоб сторона захисту мала реальну можливість спростовувати ключові докази сторони обвинувачення, дослідити твердження про провокацію в межах змагальної та всебічної процедури і розглянути докази, що стосуються імовірної прихованої мети розслідування. Такий підхід відповідав би вимозі Суду про те, щоб справедливість кримінального провадження зрештою оцінювалася в цілому, а виявлені процесуальні недоліки було ефективно виправлено на національному рівні. Отже, з урахуванням прямо зазначених вище фактичних застережень, незалежна експертна оцінка підтримує основні висновки та рекомендації Висновку експертів у галузі права.

Висновок експерта у галузі права

для Вищого антикорупційного суду України

у справі щодо кримінального розслідування та обвинувачення Юлії Тимошенко

Підготували:

Йонко Грозев і Армен Арутюнян[1]

Скорочення **1**

Стислий виклад **2**

I. Вступні зауваження **3**

II. Факти, встановлені на підставі матеріалів досудового розслідування **4**

III. Застосовні принципи статті 6 ЄКПЛ **14**

IV. Питання, що викликають занепокоєння і повинні бути розглянуті судом першої інстанції **18**

a) Ключові питання, які має вирішити суд першої інстанції

b) Початок розслідування та провокація злочину

c) Анонімні свідки та право на перехресний допит

d) Доступ до всіх доказів

e) Прихований мотив кримінального переслідування

f) Інші важливі питання

V. Висновок **29**

[1] Йонко Грозев — юрист із понад 20-річним досвідом представництва в ЄСПЛ, суддя ЄСПЛ у 2015–2024 роках і голова секції у 2020–2023 роках.
Армен Арутюнян був головою Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (2014–2015) і суддею Європейського суду з прав людини (2015–2025).

Скорочення

ст.	стаття
КК України	Кримінальний кодекс України
КПК України	Кримінальний процесуальний кодекс України
ЄКПЛ	Європейська конвенція з прав людини
ЄСПЛ (або Суд)	Європейський суд з прав людини
ВП	Велика палата (ЄСПЛ)
ВАКС	Вищий антикорупційний суд України
ХПГ	Харківська правозахисна група
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
САП	Спеціалізована антикорупційна прокуратура

Стислий виклад

1. Особам, які підписалися нижче, Харківською правозахисною групою (далі – "ХПГ") було доручено здійснити виключно правовий аналіз розслідування щодо Юлії Тимошенко та обвинувального акта щодо неї, яким проти неї висунуто обвинувачення у спробі підкупу народного депутата України. Аналіз, щодо фактичних аспектів, ґрунтується на вивченні наявної документації з матеріалів досудового розслідування, наданої ХПГ (у перекладі англійською мовою), а щодо правових – на ЄКПЛ, яка безпосередньо застосовується до цього провадження. Аналіз підготовлено для цілей майбутнього судового розгляду у ВАКС. Його здійснено цілком незалежно, без будь-якого зовнішнього втручання.

ЄСПЛ завжди виходив з того, що оцінку справедливості кримінального провадження слід здійснювати шляхом аналізу провадження в цілому, зокрема всіх передбачених національною правовою системою можливостей оскарження. Відповідно до цієї судової практики у цьому висновку на цьому етапі національного провадження не може бути висловлено остаточну позицію щодо порушень ЄКПЛ, оскільки виявлені проблеми ще можуть бути виправлені під час судового розгляду. У ньому зазначено питання, що викликають занепокоєння з огляду на методи, застосовані органами досудового розслідування, і зібрані ними докази, та які, якщо їх не буде виправлено, призведуть до порушення права на справедливий суд. Ці питання мають бути прямо розглянуті судом першої інстанції, і суд першої інстанції повинен забезпечити належні засоби правового захисту відповідно до встановлених ним фактичних обставин і судової практики ЄСПЛ.

Питаннями, визначеними як потенційні порушення права на справедливий суд у кримінальному розслідуванні щодо Юлії Тимошенко та у висунутому проти неї обвинуваченні, є: 1) повний доступ сторони захисту до всіх доказів; 2) право на перехресний допит свідків сторони обвинувачення; 3) провокування вчинення злочину; та 4) прихований мотив кримінального розслідування та переслідування.

Додатковими питаннями, які має взяти до уваги суд першої інстанції, є ухвала про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та ухвала про дозвіл на проведення обшуків та тимчасове вилучення майна. Питання про те, чи було внаслідок цих ухвал порушено статтю 8 ЄКПЛ, не обов'язково має вирішувати суд першої інстанції, оскільки значення можуть мати інші національні провадження. Однак умови, за яких було отримано ці ухвали, а також їхня законність матимуть значення для оцінки доводів сторони захисту щодо провокування вчинення

злочину та прихованого мотиву, тобто питань, які суд першої інстанції повинен буде розглянути, щоб гарантувати право на справедливий суд.

I. Вступні зауваження

Особам, які підписалися нижче, паном Євгеном Захаровим, директором ХПГ, української правозахисної громадської організації, було доручено здійснити виключно правовий аналіз кримінального провадження щодо пані Юлії Тимошенко та обвинувального акта щодо неї, яким проти неї висунуто обвинувачення у спробі підкупу народного депутата. Аналіз, щодо фактичних аспектів, ґрунтується на вивченні наявної документації провадження, наданої ХПГ (у перекладі англійською мовою), а щодо правових – на Європейській конвенції з прав людини (ЄКПЛ), яка безпосередньо застосовується до цього провадження. Аналіз ґрунтується на доказах, зібраних під час досудового розслідування, які органи досудового розслідування надали стороні захисту пані Тимошенко перед майбутнім судовим розглядом у компетентному українському суді, а саме у Вищому антикорупційному суді (ВАКС). Його здійснено цілком незалежно, без будь-якого зовнішнього втручання. Аналіз ґрунтується на безпосередньому вивченні особами, які підписалися нижче, наявних документів провадження, наданих ХПГ, за епізодичного сприяння пана Євгена Захарова щодо фактичних обставин. Для ясності та прозорості факти, на яких ґрунтується аналіз, викладено в окремому розділі. ХПГ звернулася з проханням про подання правового аналізу у формі висновку експерта у галузі права, оскільки “ця форма матиме найбільшу практичну цінність”, і розглянути в ньому вісім конкретних питань, які, на її думку, викликають особливе занепокоєння, а також просила зробити висновок про те, чи було порушено права.

ЄСПЛ послідовно застосовує цілісний підхід під час оцінки дотримання гарантій справедливого суду, закріплених у статті 6 ЄКПЛ. Замість того щоб оцінювати окремі процесуальні недоліки ізольовано, Суд розглядає провадження в цілому, з’ясовуючи, чи забезпечив сукупний вплив судового процесу справедливий судовий розгляд справи щодо обвинуваченого. Цю оцінку зазвичай здійснюють ретроспективно, після завершення національного провадження та вичерпання всіх відповідних процесуальних гарантій, зокрема доступних можливостей оскарження. Отже, на цьому етапі було б передчасно робити висновок про порушення статті 6. Натомість у цьому юридичному висновку визначено низку недоліків, які викликають занепокоєння і потребують ретельного

розгляду судом першої інстанції та застосування конкретних засобів правового захисту. Якщо суд першої інстанції не усуне цих недоліків або якщо доступними національними засобами правового захисту не буде виправлено їхнього впливу на справедливість провадження, вони зрештою призведуть до порушення статті 6 ЄКПЛ.

Чотири питання, визначені в цьому висновку як недоліки розслідування та потенційні порушення ЄКПЛ, якщо їх не виправить суд першої інстанції, такі: 1) повний доступ сторони захисту до всіх доказів, 2) право на перехресний допит свідків сторони обвинувачення, 3) провокування вчинення злочину та 4) прихований мотив кримінального розслідування та переслідування. Ці питання включено до восьми питань, які містяться у зверненні ХПГ щодо підготовки цього юридичного висновку.

У своєму зверненні ХПГ серед восьми питань визначила ще два, а саме законність ухвали про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та законність ухвали про дозвіл на проведення обшуків та тимчасове вилучення майна. Законність ухвали про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та законність ухвали про дозвіл на проведення обшуків та тимчасове вилучення майна порушують питання за статтею 8 Конвенції – право на повагу до приватного життя. Засоби правового захисту, які має забезпечити національна правова система і які мають бути вичерпані щодо цих питань, не обов'язково є засобами, які має забезпечити суд першої інстанції, а те, чи було порушено статтю 8, не матиме прямого впливу на справедливість майбутнього судового розгляду. Проте умови, за яких було отримано ці ухвали, та їхня законність можуть мати значення для допустимості доказів за законодавством України. Умови, за яких було отримано ці ухвали, також матимуть значення для оцінки доводів сторони захисту щодо провокування вчинення злочину та прихованого мотиву, тобто питань, які суд першої інстанції повинен буде розглянути, щоб гарантувати право на справедливий суд. З цієї причини, а також для того, щоб вичерпно відповісти на питання, порушені ХПГ, у цьому юридичному висновку також буде надано стислу відповідь на ці питання.

II. Факти, встановлені на підставі матеріалів досудового розслідування

Нижче наведено опис фактів, що мають значення для майбутнього судового

розгляду, що встановлені на підставі матеріалів досудового розслідування, наданих стороні захисту пані Юлії Тимошенко, а також деяких загальновідомих фактів. Опис цих фактів має дві мети. Перша – забезпечити ясність і краще розуміння для подальшого аналізу дотримання Конвенції. Друга – обмежити висновки цього юридичного висновку відомими фактами, оскільки в ході майбутнього судового розгляду неминуче буде встановлено нові факти, що, своєю чергою, вплине на аналіз дотримання Конвенції.

a) Загальні відомості

Пані Юлія Тимошенко (далі – пані Тимошенко або Обвинувачена) є головою депутатської фракції Всеукраїнського об'єднання "Батьківщина", яка перебуває в опозиції до "Слуги Народу", що на даний момент є партією парламентської більшості у парламенті України – Верховній Раді.

22 липня 2025 року Верховна Рада України ухвалила законопроєкт № 12414, який було прийнято як Закон № 4555-IX, що стосувався моделі функціонування Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП). Нове законодавство зосередило контроль над розслідуваннями НАБУ та прокурорами САП в Офісі Генерального прокурора, обмеживши їхню операційну незалежність. Пані Тимошенко гостро критикувала НАБУ та САП, стверджуючи, що створення цих антикорупційних інституцій не зменшило, а збільшило корупцію, і характеризуючи іноземний вплив на них як систему "колонізації" та "аутсорсингу" суверенітету країни. Обвинувачена публічно підтримала зазначений законопроєкт, що обмежував операційну незалежність НАБУ та САП. Політична партія "Батьківщина" також активно здійснювала парламентський контроль над цими інституціями через Тимчасову слідчу комісію Верховної Ради. Депутатська фракція Всеукраїнського об'єднання "Батьківщина", Обвинувачена та інші особи, пов'язані зі здійсненням парламентського контролю за НАБУ та САП, через свої політичні позиції зазнали критики у провладних медіа.

b) Початок досудового розслідування

Видається, що офіційне досудове розслідування розпочалося з Інформаційного звіту № 15/473цт-оі від 21 листопада 2025 року. За наявною інформацією, у ньому було зафіксовано відомості про стверджувану схему підкупу народних депутатів України в обмін на їхні голоси. Сам звіт не включено до матеріалів, наданих стороні захисту для ознайомлення, і сторона захисту не знає його конкретного змісту. У

службовій записці від 6 січня 2026 року, в якій описано відомості, що містяться в цьому звіті, інформацію про стверджувану схему підкупу народних депутатів в обмін на їхні голоси за законопроєкти та інші рішення парламенту приписано невстановленому “джерелу”. Згідно з інформацією, відтвореною в цій службовій записці, двоє народних депутатів, Павло Якименко та Богдан Торохтій, пропонували членам партії парламентської більшості “Слуга Народу” змінити свою належність і приєднатися до їхньої депутатської групи в обмін на щомісячні виплати.

Пані Тимошенко, як стверджується, організовувала виплати в обмін на певне голосування в парламенті.

Інший документ досудового розслідування, отриманий стороною захисту, який, як видається, датовано 24 листопада 2025 року, – це звіт Бориса Індиченка, керівника спеціального підрозділу детективів НАБУ. У звіті зазначено, що “отримано інформацію, яка свідчить про те, що учасники організованої групи створили систематичний механізм надання та одержання неправомірної вигоди народними депутатами України в обмін на рішення, що ухвалюються під час пленарних засідань Верховної Ради України”. У звіті названо п’ятьох народних депутатів, другою з яких є Обвинувачена, і зазначено, що в схемі, як стверджується, брали участь також інші, не названі народні депутати. У цьому звіті прямо зазначено, що народні депутати були учасниками злочинної схеми систематичного одержання ними неправомірної вигоди в обмін на голосування відповідно до вказівок. Видається, що детективи, які склали ці звіти, під час досудового розслідування жодного разу не були допитані щодо джерел і достовірності повідомленої ними інформації.

27 листопада 2025 року відомості про стверджуване правопорушення було внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Провадження було зареєстровано як розслідування правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 369 КК України, оскільки стверджуване правопорушення було вчинено організованою групою. Така кваліфікація розслідуваного кримінального правопорушення як вчиненого організованою групою мала важливе значення, оскільки дала змогу отримати дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що полягають в аудіоконтролі особи, відповідно до статті 246 КПК України. Стаття 246 КПК України обмежує застосування проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що полягають в аудіоконтролі особи, низкою тяжких правопорушень, і без ознаки

вчинення організованою групою, від якої згодом органи досудового розслідування повністю відмовилися, ухвала про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій була б незаконною.

c) Дозвіл на проведення негласної слідчої дії та її проведення

Матеріали справи свідчать про те, що ключовою доказовою підставою для надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що полягають в аудіоконтролі особи, були показання помічника народного депутата О. І. Олійника. Матеріали містять протокол його допиту від 5 січня 2026 року та рішення про виконання ним спеціального завдання, також від 5 січня 2026 року. Того ж дня, 5 січня 2026 року, пані Наталія Кулицька, заступник керівника підрозділу детективів НАБУ, детектив, яка проводила допит Олійника, звернулася до ВАКС із клопотанням про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та зняття інформації з електронних комунікаційних мереж щодо Обвинуваченої. У рішенні про виконання Олійником спеціального завдання зазначено, що достовірні відомості про його особу збережено в таємниці відповідно до статті 272 КПК України, а спеціальне завдання доручено "особі з анкетними даними 'Олійник Олександр Ігорович'". Жодних причин збереження в таємниці особи пана Олійника наведено не було.

У своїх показаннях від 5 січня 2026 року Олійник зазначив, що на прохання пані Тимошенко представник регіонального осередку Всеукраїнського об'єднання "Батьківщина" організував у грудні 2025 року її зустріч із невстановленим народним депутатом від партії "Слуга Народу". Зустріч відбулася в офісі партії Обвинуваченої за адресою: вул. Турівська, 13, м. Київ. Далі Олійник описав, що, як стверджується, сказала цьому народному депутату пані Тимошенко. А саме: вона запропонувала схему голосування в парламенті за її вказівками в обмін на регулярні виплати. Олійник розпочав цей виклад словами "мені стало відомо", не назвавши ні народного депутата, ні представника регіонального осередку, ні джерела, з якого, чи способу, в який він отримав цю інформацію.

Під час пізнішого допиту 2 квітня 2026 року, вже після проведення негласної слідчої дії, Олійник прямо зазначив, що народним депутатом, якого Обвинувачена, як стверджується, запросила на зустріч у грудні, був О. С. Мазур, і що інформація, якою він володів про ці події, була опосередкованою інформацією, отриманою від самого О. С. Мазура. Щодо негласної слідчої дії, а саме зустрічі О. С. Мазура з Обвинуваченою 12 січня 2026 року, Олійник зазначив, що Мазур повідомив його

про запрошення напередодні; що він супроводжував Мазура на зустріч; що за вказівкою Мазура він вийшов із приміщення, де зустрілися Обвинувачена та Мазур, і не чув розмови між ними; що згодом Мазур переказав йому суть розмови; і що до того дня він не зустрічався з пані Тимошенко.

7 січня 2026 року слідчий суддя ВАКС надав дозвіл на проведення запитуваної негласної слідчої дії щодо Обвинуваченої. В ухвалі зазначено, що висновок про можливу причетність Обвинуваченої до розслідуваної злочинної діяльності ґрунтувався на протоколі допиту свідка від 5 січня 2026 року, службовій записці та протоколі огляду вебсайту Верховної Ради України.

9 січня 2026 року особа, зазначена в матеріалах як О. С. Мазур, звернулася до НАБУ та повідомила про стверджувану пропозицію Обвинуваченої надати неправомірну вигоду в обмін на голоси у Верховній Раді. У своїх пізніших показаннях від 12 січня 2026 року свідок Мазур назвав Олійника своїм особистим помічником народного депутата. Факти, про які свідчив Мазур, узгоджувалися з показаннями Олійника. Однак твердження про те, що Обвинувачена ініціювала спілкування та зробила первинну пропозицію, не підтверджується в матеріалах справи іншими доказами, крім показань цього свідка. Свідок Мазур також зазначив, що під час його первинного контакту з НАБУ йому повідомили, що кримінальне розслідування щодо Обвинуваченої у зв'язку зі схемою підкупу народних депутатів в обмін на голоси вже триває. Крім того, він повідомив НАБУ, що на 12 січня призначено його зустріч з Обвинуваченою. Жоден документ, наданий стороні захисту, не свідчить про те, що він був згодом залучений органами досудового розслідування і що він брав участь у негласній слідчій дії, проведеній під час його зустрічі з Обвинуваченою 12 січня 2026 року.

12 січня 2026 року дозволену негласну слідчу дію було проведено у формі звукозапису Обвинуваченої. Як випливає з інших доказів, на цьому звукозаписі, як стверджується, зафіксовано розмову між Мазуром та Обвинуваченою в кабінеті в приміщенні політичної партії "Батьківщина" 12 січня. Отриманий звукозапис було збережено на матеріальному носії – картці пам'яті MicroSD № 4794т, і його частини НАБУ оприлюднило на своєму офіційному вебсайті 14 січня 2026 року. Частини звукозапису, які було оприлюднено, відібрали органи досудового розслідування, причому голос особи, яка зустрічалася з пані Тимошенко, було змінено, як згодом зазначило НАБУ, щоб унеможливити розпізнавання голосу цієї особи.

12 січня 2026 року Мазур дав НАБУ нові показання, підтвердивши, що зустріч з

Обвинуваченою того ж дня, про яку він раніше повідомив НАБУ, відбулася. У своїх показаннях він прямо не зазначив, що був учасником негласної дії та знав про здійснення аудіоконтролю особи або мав при собі звукозаписувальну апаратуру. Однак зміст його розмови з пані Тимошенко, який він виклав у своїх показаннях, збігається зі змістом розмови, зафіксованої на звукозаписі, оприлюдненому НАБУ 14 січня.

В обох протоколах допиту свідка – від 9 січня та від 12 січня – О. С. Мазур фігурує під зміненим ім'ям і, можливо, зі зміненими анкетними даними відповідно до заходу забезпечення безпеки у вигляді забезпечення конфіденційності відомостей про особу. Однак процесуальні документи, надані стороні захисту, прямо не вказують на цей факт, і сторона захисту не отримала рішень про застосування заходу забезпечення безпеки у вигляді забезпечення конфіденційності відомостей про особу.

У своїх заявах під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу, а також пізніше Обвинувачена ідентифікувала особу, з якою вона зустрілася 12 січня 2026 року, як Ігоря Копитіна – чинного народного депутата України від політичної партії "Слуга Народу", що становить правлячу більшість. Обвинувачена заявила, що мала місце спроба спровокувати її на вчинення злочину, і для цього органи досудового розслідування використали пана Копитіна. Вона також заявила, що пан Копитін діяв під тиском НАБУ, яке використовувало як важіль тиску той факт, що щодо нього тривали розслідування.

Згодом сторона захисту звернулася до НАБУ з вимогою, з огляду на те, що особу Мазура було встановлено, надати повний доступ до доказів, зокрема до повного звукозапису та оригінального матеріального носія запису зустрічі 12 січня. НАБУ відмовило в задоволенні цієї вимоги, тим самим опосередковано визнавши, що щодо свідка Мазура було застосовано захід забезпечення конфіденційності відомостей про особу, і послалося спершу на дискреційні повноваження органів досудового розслідування щодо надання доступу до доказів, а згодом – на загрозу безпеці свідка Мазура в разі розкриття його особи.

d) Обшуки, повідомлення та перші публічні повідомлення

У ніч з 13 на 14 січня 2026 року детективи НАБУ без попередньої ухвали слідчого судді провели обшуки в приміщеннях, які Обвинувачена використовувала для парламентської та політичної діяльності, а також в автомобілі, що перебуває у її фактичному володінні. Слідчі дії також було проведено в кабінеті народного

депутата Сергія Власенка, розташованому в тій самій адміністративній будівлі Всеукраїнського об'єднання "Батьківщина". На той час пан Власенко не мав процесуального статусу в цьому провадженні. Тоді ж пан Власенко очолював Тимчасову слідчу комісію, до предмета відання якої належали питання, що стосуються НАБУ та САП. Було вилучено електронні носії інформації, документи та інші матеріали.

14 січня Обвинуваченій було офіційно повідомлено про підозру. Згідно з офіційним письмовим повідомленням про підозру, пані Тимошенко підозрювалася у наданні "пропозиції службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, надати їй неправомірну вигоду за вчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує таку вигоду, дії з використанням наданої їй влади чи службового становища". Обвинувачення ґрунтувалося виключно на зустрічі 12 січня 2026 року і не містило жодних ознак організованої діяльності з іншими особами, крім Обвинуваченої та свідка Мазура.

14 січня 2026 року НАБУ оприлюднило на своєму офіційному вебсайті оголошення під назвою "Керівниці депутатської фракції Парламенту повідомили про підозру". Того ж дня НАБУ опублікувало на своєму офіційному YouTube-каналі відео, що містило частину звукозапису, отриманого під час негласної слідчої дії 12 січня 2026 року. В офіційних ресурсах НАБУ провадження також описували під назвою "Підкуп народних депутатів керівницею депутатської фракції".

е) Клопотання сторони захисту про доступ і судова перевірка законності обшуків

15 січня 2026 року сторона захисту подала клопотання № 15-01/26 про надання доступу до звукозапису негласної слідчої дії та клопотання № 16-01/26 про надання доступу до матеріалів кримінального провадження, зокрема до цього звукозапису негласної дії. Рішеннями від 16 січня 2026 року в задоволенні обох клопотань відмовлено з наведеної підстави, що доступ може зашкодити кримінальному провадженню.

19 січня 2026 року слідчий суддя ВАКС розглянув клопотання про надання дозволу на проведення обшуків та тимчасове вилучення майна, які вже було здійснено. Клопотання було розглянуто в закритому судовому засіданні без участі сторони захисту. Суд визнав законними обшуки та тимчасове вилучення майна, проведені 13 і 14 січня, а апеляційна скарга на це рішення перебуває на розгляді у Верховному Суді.

30 січня 2026 року захисник подав директору НАБУ звернення, зареєстроване за № 296/2367-01, у якому зазначив, що сторона захисту встановила особу свідка Мазура як народного депутата І. В. Копитіна. Сторона захисту просила надати копію рішення НАБУ, яким цього свідка було залучено до конфіденційного співробітництва, щоб з'ясувати підстави, на яких йому було забезпечено анонімність.

Листом № 524-288/4057 від 3 лютого 2026 року за підписом Є. О. Теницького НАБУ відмовило в задоволенні цього звернення. Відмову обґрунтовано ч. 1 ст. 222 КПК України, згідно з якою відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим. 10 лютого 2026 року та 26 лютого 2026 року сторона захисту знову звернулася з клопотаннями про надання доступу до повного звукозапису. Рішеннями від 12 лютого 2026 року та 2 березня 2026 року в задоволенні цих клопотань відмовлено з раніше наведеної підстави, що доступ може зашкодити провадженню.

f) Експертизи та подальше обмеження доступу

Висновком експерта № 2118 від 9 березня 2026 року записане мовлення ідентифіковано як таке, що належить пані Тимошенко. В аналітичній частині цього висновку також неодноразово зазначено, що окремі фрагменти запису непридатні або лише частково придатні для дослідження.

11 березня 2026 року слідчий суддя ВАКС постановив ухвалу про надання стороні захисту тимчасового доступу до картки пам'яті MicroSD № 4794т, включно з правом ознайомитися з нею та виготовити копії. 20 березня 2026 року заступник керівника Першого підрозділу детективів Другого Головного спеціального підрозділу детективів НАБУ Наталія Кулицька винесла рішення про обмеження доступу сторони захисту до аудіофайлів, що зберігаються на картці пам'яті MicroSD № 4794т і датовані 12 січня 2026 року. Вона постановила, щоб усі носії, які містять аудіофайли із записами розмови від 12 січня 2026 року та оригінальними голосами двох осіб, з якими зустрічалася пані Тимошенко, зберігалися окремо від матеріалів кримінального провадження. У рішенні зазначено, що надання стороні захисту можливості копіювати запис під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування, зокрема відповідно до статті 290 КПК України, може уможливити встановлення відповідних осіб шляхом розпізнавання та порівняння голосу і тим самим створити загрозу їхній безпеці.

Зрештою стороні захисту було надано часткову похідну копію звукозапису. Повного запису чи оригінального матеріального носія їй надано не було. Відтак технічні дослідження сторони захисту проводилися на похідній копії, розкритій стороною обвинувачення. У незалежних експертних дослідженнях на замовлення сторони захисту зафіксовано технічні аномалії, які, за даними Лабораторії комп'ютерної криміналістики, не узгоджуються з безперервним оригінальним записом. У звіті PrismVote зазначено, що окремі істотні фрази не відповідають своєму часовому та змістовому контексту і що реконструкція може свідчити про перестановку або монтаж фрагментів запису.

g) Показання свідків і матеріали щодо захисту їхньої особи

Початковий запис у реєстрі стосувався кількох осіб, стверджувана спільна участь яких стала підставою для кваліфікації за ч. 4 ст. 369 КК України. Під час досудового розслідування двох із цих осіб було допитано як свідків, а захисник отримав пояснення ще від трьох осіб. Усі п'ятеро осіб були чинними народними депутатами. Згідно з матеріалами, поданими для дослідження, жоден із них не надав інформації, яка б підтверджувала взаємодію з Обвинуваченою у зв'язку зі стверджуваною схемою, а деякі заявили, що не знайомі з Обвинуваченою особисто.

Згідно з матеріалами, наданими стороні захисту, сторона обвинувачення не допитала як свідка представника регіонального осередку Всеукраїнського об'єднання "Батьківщина", який, за словами Мазура, зв'язався з ним, щоб організувати зустріч із пані Тимошенко.

26 травня 2026 року проти Обвинуваченої було висунуто обвинувачення. Її обвинувачують у пропозиції неправомірної вигоди народному депутату України в обмін на кероване голосування. Обвинувачення висунуто за ч. 4 ст. 369 КК України, а саме: "пропозиція службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, надати їй неправомірну вигоду за вчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує таку вигоду, дії з використанням наданої їй влади чи службового становища". Обвинувачення ґрунтується виключно на зустрічі 12 січня 2026 року і не охоплює ні ознак організованої діяльності з іншими народними депутатами, крім Обвинуваченої та свідка Мазура, ні джерел фінансування стверджуваного підкупу.

h) Результати аналізу висвітлення в медіа та подальший процесуальний статус

В рамках дослідження медіа проаналізовано 4227 публікацій щодо провадження стосовно пані Тимошенко, виданих у період з 13 січня по 1 травня 2026 року. Встановлено, що 774 публікації, або 18,3 % проаналізованого матеріалу, містили формулювання, які прямо чи опосередковано вказували на вину Обвинуваченої до ухвалення судового рішення. На ці публікації припадало приблизно 5,6 млн з 11,3 млн зафіксованих переглядів. У дослідженні зазначено, що подібні формулювання з'являлися на послідовних процесуальних етапах – від обшуків і першого офіційного оголошення до завершення досудового розслідування.

У дослідженні також зафіксовано, що неофіційне джерело розкрило ім'я Обвинуваченої за кілька хвилин до офіційного оголошення і що піки медійної активності припадали на час, який відповідав процесуальним подіям. У ньому зроблено висновок, що офіційні процесуальні дії підсилювали вже наявні медійні наративи. Дослідження не виявило прямих доказів координації між державними органами та організаціями громадянського суспільства, і в ньому зазначено, що наявна інформація узгоджується як із координацією, так і з незалежною реакцією на ті самі події.

У 2020 році було ухвалено зміни до статті 80 Конституції України, якими скасовано передбачений Конституцією імунітет народних депутатів від кримінального переслідування, що існував на той час.

Відтак парламент більше не повинен давати згоду на притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт. За даними українських медіа, станом на 7 квітня 2026 року понад 40 членів парламенту України, Верховної Ради України, – перебували під слідством або їм було пред'явлено обвинувачення у справах, які розслідують НАБУ і САП.

У протоколі допиту Мазура не зазначено, що відомості про особу свідка збережено в таємниці. Відповідно до статей 15 і 22 Закону України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" захід забезпечення безпеки у вигляді зміни анкетних даних оформлюється окремою мотивованою постановою чи ухвалою. Пункт "а" статті 15 передбачає, що постанова (ухвала) про зміну анкетних даних зберігається окремо і до матеріалів кримінального провадження не долучається. Стаття 20 передбачає, що захід забезпечення безпеки може бути застосовано за наявності даних, які свідчать про реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу і майну особи. З розглянутих матеріалів

не встановлено, чи були громадянство, дата народження та адреса, зазначені щодо Мазура, справжніми чи зміненими анкетними даними.

III. Застосовні принципи статті 6 ЄКПЛ

Нижче наведено стислий виклад найбільш релевантних принципів за статтею 6 ЄКПЛ, що випливають із судової практики Суду. Ці принципи обрано так, щоб відобразити загальний підхід Суду за статтею 6 з огляду на конкретні правові питання, які виникли у зв'язку з розслідуванням та кримінальним обвинуваченням щодо пані Тимошенко і які має вирішити суд першої інстанції.

Обов'язок органів, що здійснюють кримінальне переслідування, надати стороні захисту доступ до всіх доказових матеріалів, які є в їхньому розпорядженні, є усталеним принципом судової практики ЄСПЛ за статтею 6 Конвенції. Суд прямо зазначив, що "пункт 1 статті 6 вимагає, … щоб органи обвинувачення розкривали стороні захисту всі істотні докази, які є в їхньому розпорядженні, як на користь, так і проти обвинуваченого" (справа *"Роу і Дейвіс проти Сполученого Королівства" (Rowe and Davis v. the United Kingdom)* [ВП], п. 60). Суд вивів цей обов'язок із принципів змагальності та рівності сторін обвинувачення і захисту, згідно з якими і стороні обвинувачення, і стороні захисту повинно бути надано можливість ознайомитися із зауваженнями, поданими іншою стороною, та наданими нею доказами і прокоментувати їх. Суд також постановив, що невід'ємним елементом цих гарантій є право оскаржувати справжність доказів і заперечувати проти їх використання під час судового розгляду (справа *"Яллог проти Німеччини" (Jalloh v. Germany)*, п. 96).

Право на доступ до доказів не є абсолютним. Суд неодноразово визнавав, що інтереси кримінального правосуддя можуть вимагати обмеження доступу до певних матеріалів, зокрема з міркувань національної безпеки, захисту свідків або збереження конфіденційності спеціальних методів розслідування (справа *"Паскі проти Бельгії" (Paci v. Belgium)*, п. 85; справа *"Роу і Дейвіс"* (Rowe and Davis) [ВП], п. 61). Проте такі обмеження сумісні з Конвенцією лише тією мірою, якою вони є вкрай необхідними і не порушують самої суті права на захист (справа *"Ван Мехелен та інші проти Нідерландів" (Van Mechelen and Others)*, п. 58; справа *"Регнер проти Чеської Республіки" (Regner v. the Czech Republic)* [ВП], п. 148).

Щодо питання провокації злочину, Суд визнав допустимим застосування

органами досудового розслідування негласних методів за умови дотримання конкретних матеріально-правових і процесуальних вимог. Основний принцип полягає в тому, що поліція може діяти негласно, але не провокувати (справа *“Худобін проти Росії” (Khudobin v. Russia)*, п. 128), а суспільний інтерес не може виправдовувати використання доказів, отриманих унаслідок поліцейської провокації, оскільки це створювало б для обвинуваченого ризик із самого початку бути остаточно позбавленим справедливого суду (справа *“Раманаускас проти Литви” (Ramanauskas v. Lithuania)* [ВП], п. 54). Ці принципи так само застосовуються, коли особа, яка діє негласно, є не представником держави, а приватною особою, яка діє за вказівками або під контролем органів влади.

Розглядаючи скарги у зв’язку з провокацією злочину, Суд застосовує двоетапну методологію, яка охоплює матеріально-правовий і процесуальний критерії провокації (справа *“Матановіч проти Хорватії” (Matanović v. Croatia)*, п. 122; справа *“Раманаускас проти Литви (№ 2)” (Ramanauskas v. Lithuania (no. 2))*, п. 55). Згідно з матеріально-правовим критерієм провокація, на відміну від законного негласного розслідування, має місце тоді, коли органи влади або особи, які діють за їхніми вказівками, не обмежуються розслідуванням злочинної діяльності переважно пасивним чином, а здійснюють на суб’єкта такий вплив, що провокує вчинення правопорушення, яке інакше не було б вчинене (справа *“Раманаускас проти Литви”* (Ramanauskas v. Lithuania) [ВП], п. 55). Оцінюючи, чи залишалося розслідування переважно пасивним, Суд досліджує підстави проведення негласної дії та поведінку органів влади, які її здійснювали, зокрема те, чи існували об’єктивні підозри, що особа була причетна до злочинної діяльності або була схильна вчинити правопорушення (справа *“Баннікова проти Росії” (Bannikova v. Russia)*, п. 38).

Суд розцінював прояв ініціативи щодо контакту з особою за відсутності таких об’єктивних підозр як ознаку поведінки, що становить провокацію (справа *“Бурак Хун проти Туреччини” (Burak Hun v. Turkey)*, п. 44; справа *“Сепіл проти Туреччини” (Sepil v. Turkey)*, п. 34).

Щодо процесуальних вимог, обвинувачений повинен мати реальну можливість порушити питання щодо провокації під час судового розгляду, а обов’язок довести відсутність провокації покладається на сторону обвинувачення, за умови що твердження обвинуваченого не позбавлені правдоподібності (справа *“Раманаускас проти Литви”* (Ramanauskas v. Lithuania) [ВП], пп. 69–70).

Процедура розгляду доводів захисту про провокацію має бути змагальною, ретельною, повною і такою, що дає остаточну відповідь на питання про провокацію злочину (справа *“Баннікова проти Росії”* (Bannikova v. Russia), п. 57). Якщо органи досудового розслідування із законних підстав не розкривають інформацію, Суд надає особливого значення дотриманню принципів змагальності провадження та рівності сторін (справа *“Баннікова проти Росії”* (Bannikova v. Russia), п. 58).

Третім принципом, що має значення для цієї справи, є право обвинуваченого допитувати свідків обвинувачення, яке Суд визнав одним з основоположних елементів права на справедливий суд, гарантованого пунктом 1 статті 6 та підпунктом (d) пункту 3 статті 6 Конвенції. Оцінюючи сумісність обмежень цього права з Конвенцією, Суд виходить із необхідності забезпечити справедливість провадження в цілому і досліджує, чи були обмеження права на захист виправдані достатніми підставами та чи супроводжувалися вони належними компенсаторними гарантіями (справа *“Аль-Хавайа і Тахері проти Сполученого Королівства” (Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom)* [ВП], пп. 118–147; справа *“Шачашвілі проти Німеччини” (Schatschaschwili v. Germany)* [ВП], пп. 100–131).

Чи були такі обмеження виправдані достатніми підставами, залежить від виду обмежень, збереження в таємниці особи свідка, обмеження кола запитань, які можна поставити, або повна неможливість провести перехресний допит свідка, значення цього доказу для засудження та компенсаторних факторів. Суд визнає, що в певних випадках інтереси безпеки свідка можуть виправдовувати застосування заходів, спрямованих на нерозголошення відомостей про особу свідка. Водночас такі обмеження мають винятковий характер і потребують наведення відповідних та достатніх підстав. Самого лише посилання на абстрактний ризик для свідка недостатньо: національні органи влади повинні встановити наявність об’єктивних обставин, що виправдовують застосування відповідних заходів забезпечення безпеки, а оцінка ризику не може обмежуватися загальними припущеннями, а повинна ґрунтуватися на конкретних доказах (справа *“Аль-Хавайа і Тахері”* (Al-Khawaja and Tahery) [ВП], п. 124; справа *“Балта і Демір проти Туреччини” (Balta and Demir v. Turkey)*, п. 44).

Особливо важливо, що, згідно з судовою практикою Суду, що більшим є доказове значення показань свідка, якого сторона захисту не мала можливості належним чином допитати, то ретельнішими повинні бути процесуальні гарантії, спрямовані на забезпечення справедливості провадження (справа *“Шачашвілі*

проти Німеччини" (Schatschaschwili v. Germany) [ВП], пп. 116, 123; справа *"Снайдерс проти Нідерландів" (Snijders v. the Netherlands)*, п. 67). Національні суди повинні оцінити, чи є показання свідка, щодо якого права сторони захисту на перехресний допит були обмежені, єдиним доказом ("єдиний доказ") або чи мають вони настільки значну вагу, що, імовірно, визначать результат розгляду справи ("вирішальний доказ"). Особливо ретельна перевірка потрібна тоді, коли такий доказ є єдиним або вирішальним доказом (справа *"Аль-Хавайа і Тахері"* (Al-Khawaja and Tahery) [ВП], п. 147), а також коли відповідний свідок безпосередньо пов'язаний із формуванням доказу, який сторона обвинувачення вважає одним із центральних у справі.

Нарешті, щодо можливого прихованого мотиву кримінального розслідування та переслідування, стаття 18 Конвенції забороняє застосовувати обмеження прав і свобод з іншою метою, ніж та, для якої такі обмеження дозволені Конвенцією. Статтю 18 завжди застосовують разом з іншим основним правом за Конвенцією, і Суд постановив, що стаття 18 застосовна також разом зі статтею 6 щодо кримінальних переслідувань загалом (див. справу *"Україна проти Росії (щодо Криму)" (Ukraine v Russia (Re Crimea))*, 25.06.2024, п. 1338). Обмеження прав за Конвенцією не може бути сумісним із Конвенцією, якщо воно переслідувало передусім іншу мету, не передбачену Конвенцією, іншими словами, якщо ця інша мета була головною. І навпаки, якщо передбачена мета була основною, обмеження не суперечить статті 18, навіть якщо воно переслідує також іншу мету. У своїй судовій практиці Суд неодноразово наголошував, що приховану мету рідко підтверджують прямі докази і тому її можна встановити на підставі сукупності достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою висновків, зокрема з урахуванням політичного та фактичного контексту справи, послідовності подій і поведінки державних органів (справа *"Мерабішвілі проти Грузії" (Merabishvili v. Georgia)* [ВП], пп. 301–317).

Суд наголошує, що оцінка можливої прихованої мети та того, чи була вона головною метою, не зводиться до ізольованого аналізу окремих процесуальних рішень, а вимагає врахування загальної конфігурації кримінального переслідування та всієї сукупності застосованих заходів; те, чи буде встановлено порушення статті 18, залежить від оцінки провадження в цілому.

Здійснюючи таку оцінку, Суд надає особливого значення статусу заявника, характеру процесуальних заходів, способу їх здійснення, публічній комунікації

органів влади та загальній конфігурації подій, що супроводжували кримінальне переслідування (справа *“Селахаттін Демірташ проти Туреччини (№ 2)” (Selahattin Demirtaş v. Türkiye (no. 2))* [ВП], пп. 423–428; справа *“Рашад Гасанов та інші проти Азербайджану” (Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan)*, пп. 122–124).

IV. Питання, що викликають занепокоєння і повинні бути розглянуті судом першої інстанції

а) Ключові питання, які має вирішити суд першої інстанції

У цьому висновку буде розглянуто чотири питання, які з огляду на відповідні факти, викладені в попередньому розділі, визначено в ньому як такі, що досі обмежують право на захист у спосіб, несумісний із правом на справедливий суд за ЄКПЛ. Це: 1) анонімність, забезпечена свідкам Олійнику і Мазуру, та зумовлені нею обмеження права сторони захисту на їх перехресний допит; 2) відмова в доступі до повної оригінальної версії звукозапису негласної дії; 3) докази провокації злочину; 4) докази прихованих мотивів порушення та продовження кримінального провадження щодо Обвинуваченої. Замість того щоб розглядати їх як окремі питання, як їх сформульовано в запиті ХПГ про надання висновку, ці питання буде розглянуто з перехресними посиланнями між ними. Цей підхід є доцільнішим, оскільки ці чотири питання перетинаються між собою, а засоби правового захисту, які суду першої інстанції доведеться застосувати у відповідь на ці питання, також досить часто перетинатимуться. З цієї причини в цьому висновку аналіз цих чотирьох питань буде об’єднано, із посиланням на правові принципи, встановлені в судовій практиці ЄСПЛ, окремо щодо кожного питання.

Усі чотири ключові питання, визначені вище, зосереджені на ролі свідків Олійника і Мазура в кримінальному розслідуванні та на можливому обмеженні права сторони захисту на їх повний перехресний допит і доступ до всіх доказів унаслідок того, що їм забезпечено анонімність. Наразі незрозуміло, якою мірою сторона обвинувачення спиратиметься на їхні показання і чи викликатиме їх як свідків для дачі показань у судовому розгляді, а також на яких умовах.

Однак з огляду на центральну роль цих двох свідків у негласній дії та на позицію сторони захисту, яка зазначила, що клопотатиме про скасування анонімності та повний перехресний допит, допит цих двох свідків і порядок його проведення є тим,

що суд першої інстанції повинен буде виправити.

Для рішення суду першої інстанції щодо порядку допиту цих двох свідків значення матимуть три напрями судової практики ЄСПЛ. Принципи, застосовні до анонімних свідків сторони обвинувачення, застосовні принципи щодо доводів сторони захисту щодо провокації злочину та застосовні принципи щодо захисту від прихованих мотивів у кримінальному переслідуванні.

Щодо першого: якщо сторона обвинувачення не скасує заходи забезпечення безпеки, застосовані до цих двох свідків, що з огляду на її попередні відмови є, як видається, малоймовірним, судова практика ЄСПЛ щодо анонімних свідків безпосередньо застосовуватиметься в майбутньому судовому розгляді. Щодо двох інших правових питань, пороги для застосування відповідних принципів ЄСПЛ, видається, досягнуто, а отже, ці принципи також застосовуватимуться. Доводи сторони захисту щодо провокації злочину Обвинувачена навела під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу та в ході розслідування, і вони не є явно необґрунтованими. Матеріали досудового розслідування, надані стороні захисту, не дають змоги дійти об'єктивного висновку, що органи досудового розслідування мали у своєму розпорядженні докази триваючої злочинної діяльності Обвинуваченої, крім доказів, отриманих у межах негласної дії.

Так само вже висунуто доводи сторони захисту про політичний мотив кримінального розслідування та переслідування Обвинуваченої, і вони, як видається, є частиною стратегії захисту. У своїй судовій практиці ЄСПЛ відхилив припущення, що заявник має довести наявність достатніх доказів прихованого мотиву, щоб застосовувалися принципи, розроблені за статтею 18 (справа *"Мерабішвілі проти Грузії"* (Merabishvili v. Georgia) [ВП], № 72508/13, 28 листопада 2017 року, п. 252 і п. 310). Проте Суд постановив, що скарга щодо прихованого мотиву має становити "основний аспект справи" і, як і будь-яка скарга щодо порушення ЄКПЛ, не може бути явно необґрунтованою, суто гіпотетичною або безпідставною. Докази, наведені стороною захисту, розглянуті в сукупності, не дають змоги кваліфікувати доводи сторони захисту щодо прихованого мотиву як явно необґрунтовані. Як буде докладніше розглянуто далі, вони також видаються основним аспектом справи. Отже, суд першої інстанції повинен буде врахувати доводи сторони захисту щодо прихованого мотиву як під час збирання доказів, так і розглянути їх під час власної оцінки провадження, застосовуючи принципи, розроблені ЄСПЛ за статтею 18 у поєднанні зі статтею 6 Конвенції.

b) Початок розслідування та провокація злочину

І питання провокації злочину, і питання прихованого мотиву залежать від мотивації свідка Мазура, який звернувся до НАБУ з власної ініціативи, а також від мотивів, з яких свідки Мазур і Олійник співпрацювали в межах негласної дії. Особливе значення для оцінки провокації злочину матимуть заяви, які вони зробили Обвинуваченій під час їхніх зустрічей до проведення негласної дії та в ході її проведення. Те, чи пропонували ці два свідки вчинити злочин, чи діяли як нейтральні спостерігачі, матиме ключове значення для відповіді суду першої інстанції на питання, чи мала місце провокація злочину за матеріально-правовим критерієм ЄСПЛ. А саме, чи обмежувалися ці два свідки розслідуванням злочинної діяльності переважно пасивним чином, чи здійснили такий вплив, що спровокували вчинення правопорушення, яке інакше не було б вчинено (див. застосовні принципи вище).

Вимога "пасивного розслідування" також поширюватиметься на будь-які зустрічі з Обвинуваченою або особами, які її представляли, у яких ці два свідки брали участь до свого контакту з НАБУ та до своєї згоди співпрацювати з НАБУ. ЄСПЛ застосовував матеріальний критерій провокації злочину також до приватних осіб, коли вони не діяли за вказівками органів досудового розслідування (див. справу *"Раманаускас проти Литви"* (Ramanauskas v. Lithuania) [ВП], пп. 63–65). Через центральну роль свідка Мазура в розслідуванні та в доказах на підтвердження обвинувачення будь-яке обмеження його повного перехресного допиту, а отже, і встановлення того, як він поводився у взаємодії з Обвинуваченою та її представниками, а також його мотивації співпрацювати з НАБУ, має підлягати ретельній перевірці, а якщо такий допит не буде дозволено, це може призвести до порушення права на справедливий суд.

Твердження про провокацію злочину ґрунтуються на відсутності в матеріалах досудового розслідування доказів того, що органи досудового розслідування до проведення негласної дії мали незалежно перевірювану інформацію про триваючу злочинну діяльність. Наявні докази є показаннями з чужих слів і походять із джерел, щодо яких не проводили допиту і перехресного допиту з цього питання. Детективи та інші посадові особи, задіяні в розслідуванні, показань не давали, а свідків Олійника і Мазура перехресно не допитано. Отже, єдині прямі докази походять із самої негласної дії.

Оскільки обвинувачення та докази на його підтвердження стосуються

одноразового інциденту і походять із негласної дії, твердження про провокацію злочину не є неправдоподібним. Відповідно до застосовних принципів судової практики ЄСПЛ, це перекладає на сторону обвинувачення тягар доведення відсутності провокації злочину (див. застосовні принципи вище).

Матеріали досудового розслідування містять посилання на звіти детективів НАБУ про підозри щодо схеми підкупу, до якої причетна Обвинувачена. Оскільки один із цих звітів стороні захисту не надано, незрозуміло, чи йдеться про один звіт, чи про два різні звіти. Цих детективів (або детектива) не допитано, і достовірність їхніх джерел на даний момент неможливо оцінити. З цієї причини сторона обвинувачення не може спиратися лише на цей звіт або звіти (якщо буде надано другий) для виконання свого тягаря доведення відсутності провокації злочину. Показання детективів також будуть обмежені міркуваннями захисту методів збирання інформації, що обмежуватиме вагу інформації, яку вони могли б надати на підтвердження того, що органи досудового розслідування знали про триваючу злочинну діяльність незалежно від негласної дії. Це робить перехресний допит свідків Мазура й Олійника без захисту анонімності ще важливішим.

Отже, матеріали досудового розслідування на даний момент не містять достатніх доказів, щоб встановити, що сторона обвинувачення виконала свій тягар доведення того, що органи досудового розслідування мали попередню інформацію про триваючу злочинну діяльність і під час негласної дії діяли виключно пасивно. Суд першої інстанції повинен буде вирішити це питання, враховуючи показання свідків Олійника і Мазура та детективів, які брали участь у розслідуванні.

c) Анонімні свідки та право на перехресний допит

Принципи статті 6 ЄКПЛ, які найбезпосередніше застосовуються до допиту свідків Мазура й Олійника, – це принципи, що стосуються анонімних свідків і права на перехресний допит свідків. Нещодавно ЄСПЛ повторно виклав свій підхід у стислій формі, зазначивши, що, перш ніж погодитися з обмеженнями, пов'язаними з анонімним свідком, національний суд повинен перевірити, чи: 1) існували поважні причини для збереження анонімності; 2) анонімні показання були єдиною або вирішальною підставою для засудження або мали значну вагу; та 3) захищали сторону захисту достатні компенсаторні заходи (справа *"Снайдерс проти Нідерландів"* (Snijders v. the Netherlands), № 56440/15, 6 лютого 2024 року; див. також застосовні принципи вище). У цьому судовому рішенні також наголошено, що причину анонімності необхідно перевіряти конкретно. Загального посилання на

небезпеку, конфіденційність або суб'єктивний страх свідка недостатньо без оцінки фактичних обставин. Отже, у цій справі суд першої інстанції повинен буде вирішити два основні питання: чи є показання цих свідків ключовими або вирішальними і чи виправдана анонімність за конкретних обставин справи.

Щодо першого питання: показання цих двох свідків дають суду змогу розглянути звукозапис розмови з Обвинуваченою в конкретному контексті і таким чином дають змогу зрозуміти цей запис. Без показань цих двох свідків, факту, що вони є народним депутатом від правлячої більшості та помічником цього народного депутата, місця зустрічі, попередніх розмов і загального контексту зрозуміти звукозапис негласної дії було б дуже складно, якщо взагалі можливо. Крім звукозапису та показань цих двох свідків, інших доказів на підтвердження обвинувачення проти Обвинуваченої немає. Отже, видається, що показання цих двох свідків будуть вирішальними для обвинувачення проти Обвинуваченої.

Допит цих свідків уже відбувся під час досудового розслідування без участі сторони захисту. Такий спосіб отримання доказів сам по собі не є несумісним із Конвенцією. Водночас він набуває основоположного значення для подальшої оцінки справедливості провадження. Згідно з усталеною практикою Суду, використання показань свідка, якого сторона захисту не мала можливості допитати на стадії досудового розслідування, вимагає, щоб на іншій стадії провадження було надано адекватну й належну можливість поставити такому свідкові запитання (справа *"Аль-Хавайа і Тахері"* (Al-Khawaja and Tahery) [ВП], пп. 119, 127; справа *"Шачашвілі"* (Schatschaschwili) [ВП], пп. 105–131).

Щодо другого питання – чи виправдана анонімність: обґрунтуванням застосування спеціальних заходів забезпечення безпеки щодо цих двох свідків, наданим НАБУ, є їхня безпека. Жодних інших подробиць із цього приводу не надано. З огляду на всі обставини справи, це обґрунтування, як видається, не є переконливим. Немає жодних доказів чи припущень, що Обвинувачена та її політична партія причетні до будь-чого, що бодай віддалено пов'язане з насильством. На підставі доказів, що містяться в матеріалах досудового розслідування, та загальнодоступної інформації, якщо для цих двох свідків і існує будь-який ризик, то це ризик для репутації, а не ризик для безпеки. Навіть якщо припустити, всупереч усім доказам, що Обвинувачена та її соратники можуть становити загрозу безпеці цих двох свідків, захід забезпечення безпеки все одно не буде виправданим. Обвинуваченій, безсумнівно, відомі особи цих двох людей,

з якими вона зустрічалася 12 січня 2026 року, і вона публічно ідентифікувала свідка Мазура як Ігоря Копитіна. Щойно особа анонімного свідка стала відома обвинуваченому або стороні захисту, первісне обґрунтування збереження в таємниці відомостей про цю особу має бути оцінено повторно. ЄСПЛ визнав, що подальше застосування заходів забезпечення безпеки не є автоматично несумісним зі статтею 6; однак органи влади повинні пояснити, якій конкретній захисній меті ці заходи все ще слугують, розглянути, чи достатньо менш обмежувальних заходів, і забезпечити, щоб решта обмежень не перешкоджала стороні захисту розслідувати стосунки свідка з обвинуваченим, можливу упередженість свідка, довіру до його показань або джерело його обізнаності (див. справу *"Васильєв та інші проти Росії" (Vasilyev and Others v. Russia)*, № 38891/08, 22 вересня 2020 року). З огляду на те, що особи цих двох свідків відомі Обвинуваченій, конкретного ризику для безпеки не встановлено, а потреби захищати свідків від публічного розголосу чи помсти на підставі наявних матеріалів справи немає, захід забезпечення безпеки, видається, не слугує жодній законній меті.

Відсутність обґрунтування збереження анонімності цих двох свідків набуває ще більшого значення з огляду на питання провокації злочину та можливого прихованого мотиву сторони обвинувачення. Значення показань і повного перехресного допиту цих свідків для вирішення питання про те, чи мала місце провокація злочину, вже розглянуто. Їхні показання та повний перехресний допит також будуть важливими для вирішення питання про те, чи існував прихований мотив розслідування щодо Обвинуваченої. Той факт, що обидва свідки належать до політичної партії парламентської більшості, до якої обвинувачена перебуває в опозиції, свідчить про можливість політичного мотиву співпраці з органами досудового розслідування та активного провокування вчинення злочину. Чи так було насправді, чи провокації та політичного мотиву не було, можна оцінити лише на підставі повного перехресного допиту цих двох свідків.

З огляду на наявні матеріали досудового розслідування, підставами для забезпечення анонімності свідкам Мазуру й Олійнику є загальні посилання на їхню безпеку без оцінки фактичних обставин, які могли б обґрунтувати такий висновок, що порушує принципи, встановлені ЄСПЛ у його судовій практиці.

Той факт, що свідка Мазура ідентифіковано і що його показання є вирішальними для кримінального обвинувачення проти Обвинуваченої, унеможливлює

обґрунтування подальшого збереження щодо нього заходу забезпечення безпеки на підставі доказів, що містяться в матеріалах досудового розслідування, відповідно до ЄКПЛ.

d) Доступ до всіх доказів

Важливе значення в цій справі має також той факт, що сторона обвинувачення посилається на необхідність захисту анонімності свідків Мазура й Олійника як на підставу для обмеження доступу сторони захисту до повного звукозапису негласної дії, зокрема до первинного матеріального носія. ЄСПЛ послідовно зазначав, що право на розкриття доказів за статтею 6 не є абсолютним і може бути обмежене, якщо це необхідно для захисту конкуруючих суспільних інтересів, таких як національна безпека або конфіденційність методів розслідування. Проте будь-яке обмеження доступу сторони захисту до доказів має бути вкрай необхідним і супроводжуватися процесуальними гарантіями, достатніми для збереження справедливості провадження (справа *"Джаспер проти Сполученого Королівства" (Jasper v. the United Kingdom))*. Відсутність вагомого суспільного інтересу в захисті особи двох анонімних свідків уже було розглянуто, і ті самі аргументи однаково застосовуються до відмови в доступі до повного звукозапису з тієї самої підстави. Якщо суд першої інстанції збереже ці обмеження, обмеження двох ключових прав сторони захисту – права на перехресний допит свідків та обмеження доступу до ключових доказів – посилюватимуть одне одного, що матиме значний сукупний вплив на справедливість провадження. Важко уявити, які компенсаторні заходи можна було б передбачити, щоб компенсувати відсутність переконливого обґрунтування цього значного обмеження прав на захист, яке порушить саму суть права на справедливий суд.

Особливо важливим стосовно відмови в наданні стороні захисту доступу до повного оригінального звукозапису негласної дії є рішення ЄСПЛ у справі *"Юксель Ялчинкая проти Туреччини" (Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye)* [ВП]. У цій справі заявника було засуджено на підставі звітів про використання ним мобільного застосунку ByLock без надання йому доступу до первинних електронних даних. Встановивши порушення статті 6, ЄСПЛ зазначив, що доступ до аналітичних звітів або похідних матеріалів не може вважатися достатньою заміною доступу до первинних даних. Велика палата прямо зазначила, що сторона захисту має право вимагати доступу до вихідних матеріалів, на підставі яких було складено відповідні звіти, оскільки саме ці матеріали можуть містити інформацію, здатну поставити під

сумнів допустимість, достовірність або доказову силу відповідних доказів (справа *“Юксель Ялчинкая проти Туреччини”* (Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye) [ВП], пп. 327–328). Суд визнав, що можуть існувати законні підстави для відмови в розкритті необроблених даних ByLock, зокрема міркування національної безпеки та технічний характер великих масивів електронних даних. Проте таке обмеження розкриття мало супроводжуватися процесуальними гарантіями, які надавали б реальну можливість перевірити достовірність, цілісність і доказове значення матеріалів ByLock, чого турецькі суди не забезпечили.

Цей принцип матиме особливе значення в цій справі, у якій звукозапис, як видається, є ключовим доказом на підтвердження обвинувачення, підкріпленим показаннями двох анонімних свідків, перехресний допит яких сторона захисту досі не провела. Оскільки законних підстав для такого обмеження, як видається, немає, процесуальні гарантії, належні обвинуваченому щодо перевірки повного звукозапису набувають особливого значення. На даний момент стороні захисту не було надано процесуальної можливості перевірити достовірність, цілісність і доказову силу повного звукозапису, що могло б поставити під сумнів допустимість, достовірність і доказову силу цього доказу. Якщо суд першої інстанції не розгляне й не виправить цю проблему відповідно до принципів, встановлених у справі *“Юксель Ялчинкая проти Туреччини” (Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye),* це призведе до порушення справедливості судового розгляду.

е) Прихований мотив кримінального переслідування

Як уже зазначалося, питання прихованого мотиву розслідування та переслідування Обвинуваченої не видається явно необґрунтованим, і суд першої інстанції повинен буде розглянути його по суті. Основний аргумент сторони захисту полягає в тому, що і НАБУ, і САП діяли з бажання нейтралізувати особу, яка політично протистояла цим двом інституціям. Також зазначалося, що не можна виключати можливого прихованого мотиву свідків Мазура й Олійника брати участь у негласній дії і, можливо, спровокувати Обвинувачену, і що ці питання суд першої інстанції має вирішити шляхом збирання доказів і власної оцінки.

Щодо тягаря доказування для встановлення того, що прихований мотив був переважним у порушення статті 18, ЄСПЛ застосовував свій стандартний тягар доведення – поза обґрунтованим сумнівом. Він також зазначив, що “заявники стикаються з особливими труднощами в доведенні того, що органи влади керувалися прихованим мотивом, і з цієї причини суворе застосування принципу

affirmanti incumbit probatio (тягар доведення покладається на того, хто стверджує) … неможливе".

Він також зазначив, що "отже, немає підстав, щоб Суд обмежувався прямими доказами у зв'язку зі скаргами за статтею 18" і що "можливість Суду робити висновки з поведінки Уряду-відповідача … імовірно, матиме особливе значення щодо тверджень про приховану мету" (справа *"Мерабішвілі проти Грузії"* (Merabishvili v. Georgia) [ВП], пп. 311–313).

Отже, крім прямих доказів, які можуть бути отримані під час допиту свідків Мазура, Олійника та працівників НАБУ, які брали участь у кримінальному розслідуванні щодо Обвинуваченої, для оцінки твердження Обвинуваченої про те, що її кримінальне переслідування є політично вмотивованим, важливими будуть також такі контекстуальні елементи. Час проведення розслідування, яке відбулося невдовзі після невдалих спроб парламенту обмежити інституційну автономію НАБУ і САП, а також надзвичайно велика кількість кримінальних розслідувань щодо інших народних депутатів. У сукупності масштабне розслідування щодо народних депутатів, які здійснюють контрольну функцію щодо НАБУ і САП, та його час – невдовзі після законодавчих змін, спрямованих проти цих інституцій, – свідчать про політичні, а не правоохоронні мотиви.

Важливими є також конкретні елементи провадження щодо Обвинуваченої. Розслідування розпочалося з метою викриття стверджуваної мережі народних депутатів, які отримували неправомірну вигоду із зовнішніх джерел, причому частина з них перерозподіляла її між іншими народними депутатами. Саме цей елемент розслідування, пов'язаний з організованою групою, став фактичною і правовою підставою для ухвали про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Проте часові межі, в яких фактично розвивалося розслідування, різко суперечать цій стверджуваній меті. Ухвалу про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій було отримано 9 січня, а негласну дію проведено 12 січня. Розслідування фактично було одразу завершено обшуком офісу та автомобіля Обвинуваченої вночі 13 січня. Якби метою розслідування було викриття мережі корупційного впливу в парламенті, джерел цього впливу та фінансування, застосовувався б більш системний слідчий підхід. Звичайні правоохоронні мотиви розслідування вимагали б тривалого аудіоконтролю особи, що дало б змогу зібрати докази щодо всіх учасників мережі, джерел зовнішнього фінансування і впливу в межах стверджуваної схеми підкупу, а також щодо

характеру інтересів, які переслідувалися. Така логіка була б притаманна звичайній правоохоронній операції, і саме ця логіка знайшла відображення в клопотанні про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Клопотання містило багато імен стверджуваних учасників мережі, обґрунтовувало необхідність аудіо-, відеоконтролю особи саме великим масштабом стверджуваної діяльності, а ухвалою було надано дозвіл на аудіо-, відеоконтроль особи протягом кількох місяців.

Замість розслідування діяльності всієї стверджуваної мережі протягом тривалого періоду, що було б стандартним підходом, розслідування пішло зовсім іншим шляхом. Воно зосередилося на Обвинуваченій, лідерці опозиційної політичної партії, і здійснювалося за допомогою політичного опонента з правлячої більшості. Негласний аудіоконтроль особи завершився протягом п'яти днів, а все розслідування було завершено, щойно вдалося зібрати певні докази, що викривають Обвинувачену. Попри те, що розслідування було навмисно передчасно припинено, органи досудового розслідування продовжували публічно заявляти про ширше розслідування підкупу народних депутатів. Такий незвичний розвиток розслідування свідчить про наявність прихованого мотиву розслідування.

Разючим фактом і важливим елементом оцінки прихованого мотиву розслідування є обшук кабінету пана Сергія Власенка, народного депутата та голови тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, створеної для розслідування обставин, пов'язаних з діяльністю НАБУ і САП. Той факт, що його кабінет розташований в офісній будівлі політичної партії "Всеукраїнське об'єднання 'Батьківщина'", не є достатнім для обґрунтування обшуку кабінету, яким він користувався самостійно. Конфлікт інтересів НАБУ і САП у цьому випадку очевидний, а ймовірність прихованого мотиву обшуків і тимчасового вилучення майна висока. Отже, рішення про обшук цього кабінету має бути предметом ретельної перевірки з боку суду першої інстанції.

Ще одним важливим чинником є те, що органи досудового розслідування прагнули максимального політичного ефекту, одразу оприлюднивши фрагменти звукозапису негласної дії на офіційному вебсайті НАБУ. Також вони допустили витік інформації про розслідування, яка дала змогу ідентифікувати Обвинувачену, ще до офіційного оприлюднення інформації. Така медійна стратегія НАБУ свідчить про політичні, а не правоохоронні мотиви. НАБУ одразу оприлюднило звукозапис і зробило публічні заяви про стверджувану злочинну діяльність як про мережу

корупційної діяльності в парламенті, щодо якої органи досудового розслідування на той момент не мали доказів і яку навмисно вирішили не розслідувати. Знову ж таки, таку поведінку неможливо пояснити стандартними правоохоронними мотивами.

Узяті в сукупності, описані вище контекстуальні докази переконливо свідчать про наявність прихованого мотиву, що робить його основним аспектом справи та вимагає від суду першої інстанції прямо розглянути це питання. Відповідно до принципу, сформульованого ЄСПЛ, суворе застосування принципу *affirmanti incumbit probatio* (тягар доведення покладається на того, хто стверджує) у справах за статтею 18 неможливе. З огляду на описані вище контекстуальні докази частина тягаря доказування покладається на сторону обвинувачення, яка має довести, що планування та проведення розслідування здійснювалися в повній відповідності до застосовного національного законодавства і внутрішніх настанов та без прихованого мотиву. Як уже зазначалося щодо попередніх питань, така повна оцінка відповідних доказів має включати показання свідків Мазура й Олійника, зокрема їхній перехресний допит, щодо їхньої мотивації співпрацювати з органами досудового розслідування. Так само надзвичайно важливими будуть показання детективів НАБУ та інших посадових осіб, які брали участь у розслідуванні, щодо того, як проводилося розслідування і як ухвалювалися ключові рішення під час його проведення. Якщо суд першої інстанції не дасть змоги зібрати такі докази і не здійснить повної оцінки того, чи існував прихований мотив і чи відігравав він переважну роль, це може призвести до порушення статті 18 в поєднанні зі статтею 6 Конвенції.

f) Інші важливі питання

У своїх запитаннях ХПГ порушила ще три питання, а саме законність зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, законність обшуків та тимчасового вилучення майна, а також порушення презумпції невинуватості. ХПГ просила зосередити цей висновок на майбутньому судовому розгляді з погляду судової практики ЄСПЛ. З погляду майбутнього судового розгляду перші два питання стосуються допустимості доказів, а відповідно до судової практики ЄСПЛ допустимість доказів є питанням національного права. З цієї причини ці питання буде розглянуто лише стисло. Згідно з судовою практикою ЄСПЛ, заяви, що до судового розгляду вказують на вину обвинуваченого є окремим питанням, для якого національне право передбачає інші ефективні засоби правового захисту.

Оскільки це питання не має безпосереднього значення для справедливості майбутнього судового розгляду, у цьому юридичному висновку воно не розглядається.

Щодо ухвали про дозвіл на зняття інформації з електронних комунікаційних мереж та обшуків і тимчасового вилучення майна є два проблемні аспекти. Щодо першого: ухвала видається недостатньо вмотивованою як щодо доказової основи підозри та злочинної діяльності, так і щодо пропорційності конкретних заходів. ЄСПЛ визнавав відсутність достатнього обґрунтування ухвал про дозвіл на аудіо-, відеоконтроль особи підставою для встановлення порушення статті 8 Конвенції. Ухвала про дозвіл на проведення обшуку та тимчасове вилучення майна також була сформульована в загальних термінах, що дало змогу провести обшук кабінету особи, яка жодним чином не причетна до стверджуваної злочинної діяльності. Обшук кабінету, не пов'язаного з розслідуваним злочином, є порушенням права особи, яка користується цим кабінетом, на повагу до приватного життя за статтею 8. Як уже зазначалося, законність цього обшуку й тимчасового вилучення майна та мотиви його проведення також є важливим елементом оцінки стверджуваного прихованого мотиву розслідування щодо Обвинуваченої.

V. Висновок

Докази, що містяться в матеріалах досудового розслідування, вказують на такі потенційні порушення права на справедливий суд у кримінальному розслідуванні щодо Юлії Тимошенко та висунутому проти неї обвинуваченні, які, якщо суд першої інстанції їх не виправить, призведуть до порушення права на справедливий суд:

- анонімність, забезпечена свідкам Олійнику та Мазуру, і пов'язані з цим обмеження права сторони захисту на їхній перехресний допит;
- відмова в доступі до повної оригінальної версії звукозапису негласної дії з огляду на анонімність, забезпечену цим свідкам.

Підстави, наведені органами досудового розслідування для забезпечення анонімності цим свідкам, зводяться до загальних посилань на безпеку цих свідків. З огляду на судову практику ЄСПЛ цього недостатньо, тоді як їхні показання є вирішальними для обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, а звукозапис є ключовим доказом на підтвердження обвинувачення. На даний момент стороні захисту не було надано процесуальної можливості провести повноцінний перехресний допит цих свідків, а також перевірити достовірність,

цілісність і доказову силу повного звукозапису. Якщо суд першої інстанції не виправить ці обмеження права на захист, вони будуть несумісними з правом на справедливий суд і призведуть до порушення статті 6 ЄКПЛ.

Ще два питання можуть призвести до порушення статті 6 Конвенції. На даний момент матеріали досудового розслідування містять достатньо вагомі докази:

- провокації злочину; та
- прихованих мотивів порушення та продовження кримінального провадження щодо Обвинуваченої.

Контекстуальні докази провокації злочину є достатньо вагомими, щоб вимагати від сторони обвинувачення виконати тягар доведення і довести, що розслідування було пасивним і не спровокувало вчинення злочину, який інакше не було б вчинено. На даний момент матеріали досудового розслідування не містять достатніх доказів того, що сторона обвинувачення виконала свій тягар доведення того, що органи досудового розслідування мали попередню інформацію про триваючу злочинну діяльність і під час негласної дії діяли виключно пасивно.

Контекстуальні докази переконливо свідчать про наявність прихованого мотиву в органів досудового розслідування та можливого прихованого мотиву у свідка Мазура. Це вимагає від сторони обвинувачення надати докази щодо проведення розслідування та мотивів осіб, які ухвалювали ключові рішення, а від суду першої інстанції – прямо розглянути це питання й оцінити на підставі як контекстуальних, так і прямих доказів, чи існував прихований мотив і чи був він переважним.

Якщо суд першої інстанції не розгляне й не виправить ці два питання, це, відповідно до судової практики ЄСПЛ, призведе до порушення справедливості судового розгляду за статтею 6, а також за статтею 18 у поєднанні зі статтею 6 ЄКПЛ.

[підпис]
Йонко Грозев

[підпис]
Армен Арутюнян